

Радущий Олександр Романович,
*аспірант кафедри філософських і політичних наук
Черкаського державного технологічного університету
orcid.org/0009-0009-0741-2140
o.r.radutskyi.asp21@chdtu.edu.ua*

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ПОНЯТТЯ Й КОНЦЕПЦІЇ

Упродовж усієї історії стародавніх імперій, середньовічних королівств і сучасних держав завжди виникало питання, якому рівню влади треба довірити повноваження зі збору податків та ухвалення рішень і наскільки ці повноваження мають залишатися на центральному рівні чи бути делеговані місцевим органам влади. Децентралізація – це спосіб наблизити владу до громадян і забезпечити їхню активну участь в управлінні. Мета статті – розглянути концепції та філософські принципи, що лежать в основі децентралізації, щоб краще зрозуміти її філософську основу. Децентралізацію розглядають як систему управління, у якій розширюються повноваження органів влади нижчого рівня, а деякі функції, які раніше належали центральному уряду, будуть передані органам місцевого самоврядування. Проаналізовано різноманітні підходи й концепції, що визначають роль і цілі децентралізації в управлінні та суспільному розвитку. Визначено, що загальний зміст децентралізації визначається трьома характеристиками: децентралізація, делегування й передача повноважень. Детально розглянуто кожне із цих понять. Визначено основні принципи, що лежать в основі концепції децентралізації, до яких належать принципи однаковості й інституціоналізму, субсидіарності, взаємодоповнюваності, демократії та ресурсного забезпечення. Ключовим із-поміж цих принципів є принцип субсидіарності, який безпосередньо пов'язаний із місцевим самоврядуванням і включає процедури розподілу й перерозподілу повноважень між адміністративними рівнями. Ці принципи призводять до створення більш збалансованої та демократичної адміністративної системи. Досліджено роль системи місцевого самоврядування в Україні в умовах повномасштабного російського вторгнення. Досвід функціонування громад в умовах воєнного стану в Україні підтверджує як самостійність громад в ухваленні ключових рішень, так і необхідність легітимного контролю центральної влади над усіма місцевими процесами. Децентралізована система забезпечує належний захист інтересів населення завдяки функціям і повноваженням органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: децентралізація, філософські принципи, місцеве самоврядування, суспільство, розподіл влади, громадянське суспільство.

Radutskyy Oleksandr,
*Postgraduate Student at the Department of Philosophical and Political Science
Cherkasy State Technological University
orcid.org/0009-0009-0741-2140
o.r.radutskyi.asp21@chdtu.edu.ua*

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF DECENTRALIZATION: CONCEPTS AND CONCEPTS

In the history of ancient empires, medieval kingdoms, and modern states, questions about which level of power to transfer the right to collect taxes and make decisions, and to what extent to leave these powers at the central level or to delegate them to local officials, have always been relevant. Decentralization is one of the ways of bringing the government closer to citizens and ensuring their active participation in governance. The purpose of the article was to consider the concepts and philosophical principles on which decentralization is based, for a better understanding of its philosophical context. Decentralization has been considered as a system of governance where the powers of lower levels of authorities are expanded, and some of the functions that once belonged to the central government are transferred to local self-government bodies. Various approaches and concepts defining the role and goals of decentralization in the management and development of society are analyzed. It was determined that the general

content of decentralization is described by such three characteristics as deconcentration, delegation and devolution. Each of these concepts was considered in more detail in the article. The main principles on which the concept of decentralization is based were determined, including the principle of unity and systematicity, complementarity, subsidiarity, democracy and resource security. The key among these principles is the principle of subsidiarity, which is directly related to local self-government and covers the procedure of distribution and redistribution of powers between administrative levels of state power. These principles contribute to the creation of a more balanced and democratic system of public administration. The role of the system of local self-government in Ukraine in the conditions of a full-scale invasion of the Russian Federation is analyzed. The experience of community functioning in Ukraine during martial law confirms both the independence of communities in the process of making important decisions and the need for legitimate control over all local processes by the central government. The decentralized system enables to fully protect the interests of the population through the functions and powers of local authorities.

Key words: decentralization, philosophical principles, local self-government, society, distribution of power, civil society.

Постановка проблеми та її актуальність.

Актуальність децентралізації в сучасному світі зумовлена потребами суспільства в збільшенні участі громадян в управлінні, наданні якісних адміністративних послуг і підвищенні рівня підзвітності в процесах ухвалення управлінських рішень. Вивчення філософських засад децентралізації допомагає зрозуміти глибинні підстави цих вимог і сформулювати відповідні концепції та стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Реформа децентралізації, її концепції й поняття аналізували різні представники наукової спільноти. Наприклад, І. Панов та Г. Татаренко зазначають, що децентралізація – це комплексне поняття, що охоплює такі аспекти, як організація адміністративно-територіального устрою держави, функціональна система державного управління й розподіл функцій, повноважень і фінансових ресурсів між органами влади. Сучасна концепція децентралізації державної влади є результатом складного протистояння між різними філософськими, політичними та економічними поглядами (Панов, Татаренко, 2022).

В. Венцель розглянув концептуальні засади й основні риси децентралізації. На основі різних характеристик автор виокремив кілька типів децентралізації: політичну, адміністративну, економічну та фіскальну (Венцель, 2019).

У роботі Н. Горло розглянув процес децентралізації в Україні в умовах повномасштабної війни. Автор дійшов висновку, що реформа децентралізації – це європейський шлях для України, головним завданням є завершення цієї реформи та досягнення поставлених цілей (Горло, 2023).

Мета дослідження полягає в розкритті основних філософських принципів і концепцій, на яких базується децентралізація.

Виклад основного матеріалу. Поява постіндустріального суспільства наприкінці минулого століття призвела до необхідності перетворення адміністративної системи із централізованої структури на більш демократичну та децентралізовану. Децентралізацію доцільно розглядати як систему управління, у якій розширюються повноваження адміністрацій нижчого рівня, а деякі функції, які раніше належали центральному уряду, передаються місцевим органам влади. Цей підхід ґрунтується на філософії, згідно з якою держава є загальним контролером і має встановлювати стандарти для суспільства, тоді як органи місцевого самоврядування можуть виконувати локальні (тактичні) управлінські функції задля розвитку суспільства, ефективніше та швидше реагувати на виклики.

Децентралізація, як і централізація, є фундаментальним елементом державного управління. Ці підходи допомагають створити механізми управління, які сприяють забезпеченню належного рівня життя громадян і наданню якісних публічних послуг. Вони також допомагають знайти оптимальний баланс між національними й місцевими інтересами, трансформувати адміністративні системи й уникнути надмірної централізації (концентрації) влади (Горобець, Троян, Страшок, 2019, с. 151).

Сучасна концепція децентралізації державної влади є результатом пошуку найкращої форми організації державного управління й відображає складну боротьбу між різними філософськими, політичними та економічними поглядами. Історія вчення про державне управління сягає античності, коли Аристотель уперше поєднав державне управління з політичною сферою, розглядаючи його як невід'ємну частину суспільного життя.

З розвитком суспільства й держави визначення форм і методів державного управління змінювалося, а основними питаннями стали розподіл влади, відповідальність за ухвалення рішень та управління фінансовими й матеріальними ресурсами (Панов, Татаренко, 2022, с. 120).

Децентралізація влади має багато аспектів: політичний, управлінський, фінансовий, майновий, економічний, правовий і культурний. Важливим є також філософський аспект цього поняття. Важливість філософського аспекту полягає в тому, що будь-яке соціальне явище розглядається в контексті комплексного підходу та системної взаємодії всіх цих аспектів. Філософія децентралізації – це передача повноважень і фінансування від державної влади на місця, ближчі до громадян, тобто органам місцевого самоврядування (Коваленко, 2021).

Схвалена Урядом України Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади визначає основні завдання перетворень, спрямованих на підвищення доступності та якості публічних послуг, оптимальний розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування й адміністративно-територіальними одиницями, створення для цього належних матеріальних, фінансових та організаційних умов («Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», 2014). Завдяки цьому значно підвищиться ефективність діяльності місцевих громад, покращиться їхня внутрішня інфраструктура й раціональніше використовуватимуться наявні ресурси.

Загальний зміст децентралізації описується за трьома характеристиками (рис. 1).

Рис. 1. Характеристики змісту поняття «децентралізація»

Джерело: власна розробка автора.

Вивчаючи кожну із цих характеристик більш детально, важливо зазначити, що децентралізація – це процес передання відповідальності за надання певних послуг на місцевий рівень соціального управління зі збереженням контролю центральної влади, але без делегування повноважень. Децентралізація означає, що центральний уряд передає відповідальність за прийняття рішень і виконання державних функцій місцевим органам влади. У цьому разі місцеві органи влади не підлягають повному контролю з боку центрального уряду, але зобов'язані звітувати перед ним (Цимбалюк, 2021, с. 85).

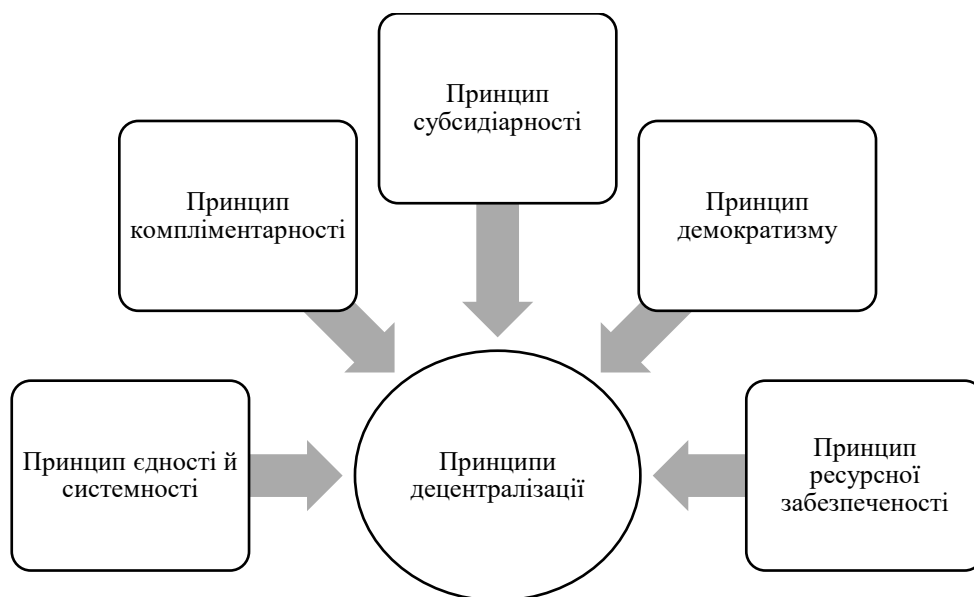
Деволуція передбачає передачу повноважень щодо ухвалення фінансових рішень від центрального уряду до органів місцевого самоврядування. Це найбільш повна й ідеальна форма децентралізованого управління. Окрім передачі повноважень і фінансових ресурсів на локальний рівень, органам місцевого самоврядування також передається вся відповідальність за ухвалення рішень, їх виконання та управління фінансовими й іншими ресурсами. Децентралізація загалом є наслідком природного розвитку держави, коли кількість державних функцій збільшується, а їхня ефективна реалізація вже неможлива лише на центральному рівні (Венцель, 2019, с. 168).

Головними завданнями децентралізації є такі:

- надання якісних послуг кожному члену громади для забезпечення потреб, інтересів і прав;
- ефективна діяльність влади в інтересах громадян;
- забезпечення необхідних ресурсів і створення сприятливих умов для ефективного розвитку всіх територій країни, а також для підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні (Стогова, Сагайдак, 2021, с. 60).

Децентралізація державної влади ґрунтується на конкретних принципах (рис. 2).

Розподіл влади в державі не призводить до поділу чи фрагментації державної влади. Його суть полягає в структуруванні та збалансуванні повноважень органів влади. Децентралізація адміністративної системи ґрунтується на розумінні того, що органи державної влади функціонують комплексно, взаємодіючи між собою для забезпечення ефективного виконання функцій держави. Саме в цьому полягає основна суть

Рис. 2. Принципи децентралізації

Джерело: власна розробка автора.

принципів єдності й системності (Вербівський, Вергелес, Горохова, 2020).

Принцип компліментарності забезпечує безперервність діяльності влади. Принцип субсидіарності охоплює процедури розподілу та перерозподілу повноважень між адміністративними рівнями. Принцип демократичності визначає необхідність широкої участі громадськості в ухваленні державних рішень. Останній принцип, принцип ресурсного забезпечення, полягає в забезпеченні території необхідними та достатніми майновими, матеріальними й фінансовими ресурсами для ефективного виконання публічних функцій (Кирилюк, Борщ, 2021).

Одним із основоположних принципів місцевого самоврядування є принцип субсидіарності. Цей принцип нерозривно поєднаний з ідеєю децентралізації державної влади. Місцеве самоврядування є конкретним утіленням принципу децентралізації державної влади на рівні територіальних громад і їхніх демократично обраних органів. Тому принцип субсидіарності треба розглядати як частину процесу адміністративної децентралізації.

Досвід місцевих громад під час російського вторгнення в Україну свідчить як про незалежність місцевих громад у ключових процесах ухвалення рішень, так і про необхідність легітимного контролю центральної влади над усіма місцевими процесами. Це, безумовно,

виправдано в конфліктних ситуаціях. Децентралізована система забезпечує повний захист інтересів населення через функції та повноваження місцевих органів влади (Горло, 2023, с. 172). Місцеві органи влади й управління успішно долають виклики, пов'язані з воєнними діями на території України. Це стало можливим завдяки активізації громадян у суспільних процесах, зокрема волонтерських рухах.

Громадянське суспільство також відіграло важливу роль у підтримці місцевих органів влади в Україні. Завдяки важливим демократичним реформам, як-от децентралізація та об'єднання громад, місцеві органи влади дістали більше повноважень і фінансових ресурсів для ефективнішого реагування на виклики.

Висновки. Отже, децентралізація – це процес визначення й розподілу завдань і функцій, у якому більшість завдань і функцій передається з центрального рівня влади на нижчі рівні, а органи нижчого рівня отримують власні завдання та повноваження. Потреба в розширенні участі громадян в ухваленні рішень, поліпшенні якості адміністративних послуг і підвищенні підзвітності в ухваленні рішень лежить в основі позитивного поширення цієї концепції.

До основних філософських принципів децентралізації належать принципи уніфікації й інституціоналізації, субсидіарності, взаємодоповнюваності, демократії та ресурсного забезпечення.

З-поміж цих принципів ключовим є принцип децентралізації, який безпосередньо стосується місцевого самоврядування й охоплює процедури розподілу та перерозподілу повноважень між адміністративними рівнями.

Порівняння різних концепцій децентралізації та їхніх філософських засад може сприяти кращому розумінню того, як ці концепції впливають на суспільство й державне управління.

Список використаних джерел:

1. Венцель В.Т. (2019). Концептуальні засади децентралізації та її роль в ефективній реалізації соціальної функції держави. *Теорія та практика державного управління*, 1 (64), 165–172. DOI: <https://doi.org/10.34213/tr.19.01.19> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Вербівський Д., Вергелес К., Горохова Л. (2020). Децентралізація в дії: політичні, філософські та юридичні аспекти. *Аннали юридичної історії*, 4 (3), 92–101. DOI: <https://doi.org/10.38129/Ann.Yur.Ist.2020.4.4.92> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Горло Н.В. (2023). Реалізація реформи децентралізації влади в Україні в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 40, 171–175. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.29> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Горобець Н.О., Троян О.А., Страшок Є.В. (2019). Поняття децентралізації публічної влади в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 5, 149–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/34> (дата звернення: 10.10.2023).
5. Кирилюк І., Борщ В. (2021). Поняття, суб'єкти, цілі, завдання та принципи децентралізації державної влади. *Економіка та суспільство*, 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-77> (дата звернення: 10.10.2023).
6. Коваленко С.В. (2021). Філософія децентралізації: конкретне і абстрактне. *Юність науки-2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : збірник тез XI Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (с. 323–325). Чернігів. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/26024/%d0%9a%d0%be%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%a1.%20%d0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.10.2023).
7. Панов І.В., Татаренко Г.В. (2022). Генеза концепцій децентралізації влади. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 1 (43), 118–126. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-118-126> (дата звернення: 10.10.2023).
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2023).
9. Стогова О.В., Сагайдак В.О. (2021). Організаційно-правові основи децентралізації в Україні. *Журнал східно-європейського права*, 86, 58–63. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86309/1/Stohova_community.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
10. Цимбалюк І. (2021). Теоретичні аспекти визначення сутності та змісту децентралізації. *Transformation of the national and regional models of economic development and legislation in the conditions of global challenges: Collection of scientific papers* (pp. 84–85). Lutsk, European institute of further education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Volynpoligraph. URL: <http://surl.li/maora> (дата звернення: 10.10.2023).

References:

1. Ventsel V.T. (2019). Kontseptualni zasady detsentralizatsii ta yii rol v efektyvni realizatsii sotsialnoi funktsii derzhavy [Conceptual principles of decentralization and its role in effective implementation of the social function of the state]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 1(64), 165–172. DOI: <https://doi.org/10.34213/tr.19.01.19> [in Ukrainian].
2. Verbivskiy D., Verheles K., Horokhova L. (2020). Detsentralizatsiia v dii: politychni, filosofski ta yurydychni aspekty [Decentralization in Action: Political, Philosophical and Legal Aspects]. *Annaly yurydychnoi istorii – Annals of Legal History*, 4 (3), 92–101. DOI: <https://doi.org/10.38129/Ann.Yur.Ist.2020.4.4.92> [in Ukrainian].
3. Horlo N.V. (2023). Realizatsiia reformy detsentralizatsii vlady v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Implementation of the reform of decentralization of power in Ukraine under martial law]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Current problems of philosophy and sociology*, 40, 171–175. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.29> [in Ukrainian].
4. Horobets N.O., Troian O.A., Strashok Ye.V. (2019). Poniattia detsentralizatsii publichnoi vlady v Ukraini [The concept of decentralization of public power in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 5, 149–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/34> [in Ukrainian].

5. Kyryliuk I., Borshch V. (2021). Poniattia, subiekty, tsili, zavdannia ta pryntsyipy detsentralizatsii derzhavnoi vlyady [Concepts, subjects, goals, tasks and principles of decentralization of state power]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-77> [in Ukrainian].

6. Kovalenko S.V. (2021). Filosofiia detsentralizatsii: konkretne i abstraktne [The philosophy of decentralization: concrete and abstract]. *Yunist nauky-2021: sotsialno-ekonomichni ta humanitarni aspekty rozvytku suspilstva : zb. tez XI Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh – The youth of science-2021: socio-economic and humanitarian aspects of the development of society: coll. theses XI International. science and practice conf. students, graduate students and young scientists*. (pp. 323–325). Chernihiv. <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/26024/%d0%9a%d0%be%d0%b2%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%a1.%20%d0%92..pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

7. Panov I.V., Tatarenko H.V. (2022). Heneza kontseptsii detsentralizatsii vlyady [The genesis of the concepts of decentralization of power]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka – Actual problems of law: theory and practice*, 1 (43), 118–126. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-118-126> [in Ukrainian].

8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-r «Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlyady v Ukraini». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

9. Stohova O.V., Sahaidak V.O. (2021). Orhanizatsiino-pravovi osnovy detsentralizatsii v Ukraini [Organizational and legal foundations of decentralization in Ukraine]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava – Journal of East European Law*, 86, 58–63. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86309/1/Stohova_community.pdf [in Ukrainian].

10. Tsymbaliuk I. (2021). Teoretychni aspekty vyznachennia sutnosti ta zmistu detsentralizatsii [Theoretical aspects of determining the essence and content of decentralization]. *Transformation of the national and regional models of economic development and legislation in the conditions of global challenges: Collection of scientific papers* (pp. 84–85). Lutsk, European institute of further education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Volynpoligraph. <http://surl.li/maora> [in Ukrainian].